

Hvilken psykologi vil de velge?

Kerstin Söderström

barnepsykolog ved BUP Lillehammer og postdoktor ved Høgskolen i Lillehammer. Sammen med Tor Levin Hofgaard, Gerd Kristiansen og Saths Cooper er hun fast kronikør.

kerstins@online.no

Jeg spør meg om fag- og profesjonsutviklingen i Vietnam kommer utenom den lange okkupasjonshistorien, forfedredyrkelsen – og *linh*.

DEN NORSKE PSYKOLOGPROFESJONEN har sin identitet og utviklingshistorie. Andre lands psykologi har en annen. I min hovedoppgave studerte jeg psykologens rolle i primærhelsetjenesten på Cuba. Cubanske psykologer lo da de hørte at det var et rødt lys utenfor døren mens jeg drev terapi. Jeg registrerte storøyd at de snakket om depresjoner og ekteskapsproblemer for åpen dør, mens køen av ventende pasienter satt utenfor og hørte på. Vern om privatlivet var underordnet læringseffekten for gruppen på gangen. Den cubanske psykologprofesjonen vokste sammen med revolusjonære ideer og kollektivism, og ble satt i tjeneste for å løse presserende samfunnsoppgaver. Helse til folket var en av dem, og helsepsykologi ble en viktig del av profesjonsutviklingen. På Cuba var russisk psykologi mer spiselig enn amerikansk.

Linhkrefter uttrykkes gjerne som dyresymboler; slangens egenskap som amfibium, uglen som bruker natten som dag, flaggermusen som halvt fugl og halvt pattedyr

I årene 2004–2013 fulgte jeg palestinske psykologers utvikling av profesjon og fagkunnskap i retning av samfunnspsykologi. Denne grenen på psykologiens grenrike tre ble ansett som den mest adekvate i et samfunn preget av okkupasjon, konflikt og brutale og uforutsigbare overgrep på grunnleggende rettigheter og friheter. Den palestinske psykologien som jeg ble kjent med, er inspirert av latinamerikansk frigjøringsideologi. De vil ha en psykologi for de undertrykte.

Nå befinner jeg meg i Hanoi og besøker Vietnam National University. Psykologmiljøet her er lite, men vokser i form av antall og anerkjennelse. De står i startgroppen for å forme faget og profesjonen i takt med sin kultur og sine behov. Hvilken psykologi velger de? Hvilke kulturelle, politiske eller historiske omstendigheter vil forme profesjonsutøvelsen her? Hvilken folkepsykologi skal den profesjonelle psykologien spille på lag med? Med dette som bakteppe begir jeg meg ut på en dristig ekskursjon i vietnamesisk væremåte og selvforståelse.

Paradokser og tilpasning

«Vi spiser gjerne nudelsuppe til frokost, til lunsj eller middag. Det er ingen regler for hva som skal spises når. Vi er fleksible.» «Nei, vi hater ikke amerikanerne. Heller ikke franskmenn, kinesere eller japanere, som alle har invadert og kolonialisert oss. Vi har ikke råd til å hate. Vi tilpasser oss realitetene, og går videre.» Ordet «fleksibel» blir brukt som et selvrefererende refreng. Til og med forholdet mellom Vietnams kommunistparti og religion beskrives som fleksibelt. Partiet lot lenge templer og pagoder forfalle, men i beste tilpasningsånd ble etter hvert folkets dypt forankrede åndelighet skrevet inn i nasjonsbyggingsprosjektet. Kommuniststaten restaurerer de mange hellige

stedene. Religion oppfattes ikke lenger som opium for folket, men som sentrale byggesteiner i den nasjonale identiteten.

Paradoksene står i kø. Fleksibiliteten og vennligheten er balansert med en standhaftig motstandskraft som var den laget av stål. Det viser Vietnams tusenårige motstandshistorie mot okkupasjon, krig og kolonialisering. Kommunistpartiet gir frie tøyler til det private initiativ. Landet er et regulert og kontrollert samfunn i tilsynelatende fri, organisk vekst. Fellesskapsverdier og korrupsjon går hånd i hånd. Sterke, selvstendige kvinner holdes fast i patriarkalske strukturer. Hardt arbeid fra morgen til kveld er kombinert med uttalte verdier om livsnytelse. En natur så vakker at den tar pusten fra en, med byer som er i ferd med å kveles av forurensning og trafikk.

Bønn til Buddha og bestefar

Selv trosutøvelsen har sine paradokser. Folk kommer i flokkevis til templene for å gi offergaver, tenne røkelse og be, men innsideinformanter hvisker meg i øret at mange ber om suksess i forretninger, hell i kjærlighet og lotterigevinst. Troens konkrete uttrykk er lett å se. Templene ligger tett i tett. Det er ikke like lett å få øye på innholdet. Det framstår som eklektisk og fleksibelt, en blanding av filosofi, religion og overtro. Folket dyrker buddhisme, heltefortellinger fra Vietnams historie, konfutsianske læresetninger, taoisme og fortellinger om guder, gudinner og ånder som formidler dyder og moral. Men mest av alt dyrker de sine forfedre.

Et husalter finnes i alle hjem. Dit går familiens overhode og ber om råd og velsignelse fra forfedre og -mødre før store avgjørelser tas. Foran alteret blir barna fortalt om gode egenskaper og nøkkelhendelser i slektas historie. De lærer om betydningen av hardt arbeid og ærlighet. Det gjelder å te seg vel og stå på god fot med sine forfedre for å være verdige deres velsignelse. Den vietnamesiske professoren Le Thi lovpriser forfedredyrkingen som en nerve i kultur- og moralformidling, og som renning i den sosiale veven. Slekten samles på forfedrenes dødsdager, ikke etterkommernes fødselsdager. Da deler de gleder og sorger, løser konflikter og hjelper hverandre, og minnes dem som er til stede kun i ånden. Skikken styrker fellesskapet i slekta. Alle er grener fra samme tre.

Familiepsykologi og linh

Takknemlighet og respekt overfor de eldre er en sosial grunnregel. Jeg blir alltid spurt om hvor gammel jeg er, i løpet av de første minuttene av en samtale. Samtalepartneren må vite om jeg skal tiltales som chi Kerstin, en eldre søster, eller em, en yngre. De unge lærer å være tilbakeskuende, mens deres liv og samfunnsutviklingen går i full fart framover. Le Thi mener forfedre- og familiefokuset gir ungdommen forankring og balanse.

Mens forfatteren Do Thien mener at linh ligger under de mangslungne religiøse praksisene og folkets fleksibilitet og standhaftighet. I folketroen er linh det komplekse begrepet for hellige, overnaturlige krefter som skaper balanse og harmoni. Krefter som medierer mellom ulikheter og motsetninger, mellom orden og kaos. Linhkrefter uttrykkes gjerne som dyresymboler; slangens egenskap som amfibium, uglen som bruker natten som dag, flaggermusen som halvt fugl og halvt pattedyr, hanen som galer i skillet mellom mørke og lys. Felles er det liminale, overgangen fra en tilstand til en annen, eller evnen til å innta en posisjon på begge sider av et skille. Altså være både kommunist og kapitalist, arbeidsom og livsnyttende, tilbakeskuende og framtidorientert, men alltid respektfull, harmonisøkende og på god fot med forfedrene.

I største ydmykhet over det bittelille kikkhullet jeg har hatt inn i det vietnamesiske, lurer jeg på om fag- og profesjonsutvikling her kommer utenom den lange okkupasjonshistorien, forfedredyrkelsen og familieverdiene – og linh.